

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2013

Miroslav Martinák

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁRSKE KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM
2010-2013**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Miroslav Martinák

**Pracovné uplatnenie občanov so zdravotným postihnutím
v okrese Ilava**

Praha 2013

Vedúci bakalárskej práce: Dr. Peter Pavlis, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2010-2013

BACHELOR THESIS

Miroslav Martinák

Job placement of persons with disabilities in the district Ilava

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Dr. Peter Pavlis, CSc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená záverečná práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracoval samostatne. Spomínanú literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovávaní čerpal, v práci riadne citujem a uvádzam v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa.....

Miroslav Martinák

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu bakalárskej práce Dr. Petrovi Pavlisovi, CSc. za odborné vedenie, za pomoc a rady pri spracovávaní tejto práce.

Anotácia:

Bakalárska práca sa vo svojej teoretickej časti zaoberá teoretickou analýzou problematiky pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím na trhu práce na základe štúdia odbornej literatúry, legislatívy, rozhovorov a konzultácii s pracovníkmi Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Ilave a v Dubnici nad Váhom. Výskumná časť je venovaná výskumu a následne jeho analýze. Výskum bol venovaný analýze v oblasti pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava na trhu práce a postoju zamestnávateľov k zamestnávaniu občanov so zdravotným postihnutím.

Kľúčové pojmy:

Integrácia, mentálne postihnutie, občan so zdravotným postihnutím, pracovné uplatnenie, segregácia, sluchové postihnutie, telesné postihnutie, zmyslové postihnutie, zrakové postihnutie

Annotation:

In this Bachelor thesis the theoretical part deals with the theoretical analysis of the issue of job opportunities of people with disabilities in the labor market. It is based on the study of literature, legislation, interviews and consultation with the Office of Labour, Social Affairs and Family in Ilava and Dubnica nad Váhom. Research section is devoted to research and then analyze it. Research has been devoted to the analysis of job placement of persons with disabilities in the district Ilava labor market and employers' attitudes to employing people with disabilities.

Key words:

Integration, mental disability, person with disabilities, job placement/job opportunities, segregation, hearing disability, physical disability, sensory disability, visual disability

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČASŤ	
1. ZÁKLADNÁ TERMINOLÓGIA.....	11
2. INTEGRÁCIA ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝCH OBČANOV.....	16
2.1 Školská integrácia.....	17
2.2 Pracovná integrácia.....	18
2.3 Sociálna integrácia.....	19
3. PRÍPRAVA NA POVOLANIE OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM.....	20
3.1 Integrovaná výchova a vzdelávanie.....	21
3.2 Relatívne segregovaná výchova a vzdelávanie.....	21
3.2.1 Špeciálne školy.....	22
3.2.1.1 Špeciálne školy s redukovaným obsahom vzdelávania.....	22
3.2.1.2 Špeciálne školy s výrazne redukovaným obsahom vzdelávania.....	22
3.2.2 Možnosti prípravy na povolanie v okrese Ilava.....	23
4. MOŽNOSTI A PODPORA PRACOVNÉHO UPLATNENIA OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM.....	25
4.1 Zamestnávateľia, ktorí sú podľa Zákona o službách zamestnanosti povinní zamestnávať občanov so zdravotným postihnutím.....	26
4.2 Chránené dielne a chránené pracoviská.....	27
4.3 Prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti.....	29
4.4 Agentúra podporovaného zamestnávania.....	30
4.5 Príspevok na činnosť pracovného asistenta.....	31
4.6 Príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov.....	31
5. VÝZNAM ZAMESTNANIA PRE OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM A PRE ŠTÁT.....	33

PRAKTICKÁ ČASŤ

6. PREDMET, CIEĽ A ÚLOHY VÝSKUMU.....	35
6.1 Pracovné hypotézy.....	35
6.2 Použité metódy, techniky a postupy.....	36
6.3 Organizačné zabezpečenie výskumu.....	36
6.4 Popis výskumnej vzorky, lokality výskumu.....	37
6.5 Interpretácia výsledkov výskumu.....	37
6.5.1 Chránené dielne a chránené pracoviská.....	37
6.5.2 OSZČ so zdravotným postihnutím.....	43
6.6 Interpretácia výsledkov výskumu.....	46
6.7 Závbery pre prax.....	47
ZÁVER.....	49
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	50
ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK.....	52
ZOZNAM PRÍLOH.....	53
PRÍLOHY	

ÚVOD

Zamestnávanie zdravotne postihnutých občanov po roku 1989 je na Slovensku determinované viacerými skutočnosťami. S tvorbou trhového prostredia poklesol dopyt po práci. Veľkým problémom je nájsť si zamestnanie zdravému človeku, pre zdravotne postihnutého je to často až nemožné. Takisto sa rozpadli výrobné družstvá invalidov, ktoré boli v predchádzajúcom období zdrojom pracovných príležitostí a sociálnych kontaktov pre občanov so zdravotným postihnutím.

Od roku 1989 prešli už vyše dve desaťročia, no postavenie občanov so zdravotným postihnutím na trhu práce, sa nezlepšilo. Možno konštatovať, že v súčasnosti, v období hospodárskej krízy, je ešte problematickejšie. S problematikou ich nezamestnanosti, nastávajú aj ďalšie problémy, ktoré im sťažujú život – absencia sociálnych kontaktov, nenaplnená potreba seberealizácie, či nedostatok financií na živobytie.

Dôvodom, prečo sme sa rozhodli v záverečnej práci zaoberať problematikou pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím bolo, že ich pracovné zaradenie je v našej spoločnosti veľmi problematické. Hoci súčasná legislatíva je upravená tak, aby bolo občanom so zdravotným postihnutím umožnené ľahšie si nájsť zamestnanie, občania so zdravotným postihnutím patria medzi najmenej atraktívnu zložku na trhu práce. Každoročný nárast počtu uchádzačov o zamestnanie so zdravotným postihnutím, ich stály podiel na celkovom počte nezamestnaných, pomerne vysoký podiel osôb so zdravotným postihnutím pripadajúcich na jedno voľné pracovné miesto a rast ich podielu na dlhodobej nezamestnanosti poukazuje na výrazne znevýhodnené postavenie týchto občanov na pracovnom trhu. Občanom so zdravotným postihnutím a ich pracovnému uplatneniu by sa mala venovať oveľa väčšia pozornosť, ako tomu v súčasnosti je.

Bakalárska práca pozostáva z dvoch častí.

V prvej časti práce sa venujeme teoretickej analýze problematiky na základe štúdia odbornej knižnej a časopiseckej literatúry, zákonov, právnych noriem a nariadení,

internetových portálov, rozhovorov a konzultácii s pracovníkmi úradu práce sociálnych vecí a rodiny v Dubnici nad Váhom a v Ilave. Sústredili sme sa na výklad pojmov, ktoré sa dotýkajú daného problému, následne sa zaoberáme integráciou zdravotne postihnutých občanov do spoločnosti, možnosťami prípravy na povolanie v okrese Ilava a možnosťami ich pracovného uplatnenia.

Druhá časť bakalárskej práce je výskumná. V nej sme sa venovali výskumu a následne jeho analýze. Výskum bol venovaný analýze v oblasti pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava a ich postavenia na trhu práce. Sústredili sme sa na ich pracovné uplatnenie a zaradenie v chránených dielňach a na chránených pracoviskách. Taktiež sme sa sústredili na to, ako využívajú zdravotne postihnutí možnosť prevádzkovať a vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť.

TEORETICKÁ ČASŤ

1. ZÁKLADNÁ TERMINOLÓGIA

Pri spracovávaní problematiky pracovného uplatnenia ľudí so zdravotným postihnutím je potrebné objasniť kľúčové pojmy. Problematike sa venuje množstvo knižnej, časopiseckej literatúry, ale aj legislatívnych predpisov.

Mentálne postihnutie

Podľa Baja a Vaška (Vašek, Š. a kol., 1995, s 89) je mentálna retardácia súborné označenie pre výrazne podpriemernú úroveň všeobecnej inteligencie, prejavujúcu sa už v útlom detstve a spôsobujúcu aj poruchy prispôsobovania. Etiologicky rezultuje z organickej poruchy mozgu (oligofrénia a demencia), alebo je sociálne podmienená (extrémna absencia vývinovo dôležitých podnetov). Skôr sa pre poruchu nejednotne používali aj iné označenia ako slabomyseľnosť, slaboduchosť, oligofrénia, duševná zaostalosť, rozumový defekt a iné.

Myslenie je pri mentálnom postihnutí viazané na konkrétne skutočnosti, je infantilné a pri riešení myšlienkových úloh stereotypné, nesamostatné a ľahko ovplyvniteľné. Predstavivosť je chudobná, jednotvárna a častým sprievodným znakom je zvýšená unaviteľnosť, porucha pozornosti a s ňou spojená nižšia úroveň pamäti. (Pipeková, 1998, s. 31)

Termín mentálna retardácia vystihuje medicínske, psychologické, pedagogické a sociálne aspekty života mentálne retardovaného človeka od narodenia po smrť. V pojme mentálna retardácia slovo retardácia znamená zdržiavanie, omeškanie, oneskorovanie, spomalenie, čo vystihuje jednak vývinový aspekt poruchy a zvyrazňuje aj skutočnosť, že mentálne postihnutie nie je definitívne ukončené, nemenné.

Komplexnejšie je pojem mentálne postihnutie vysvetlený nasledovne. Š. Vašek (1996, s. 143) uvádza: „Z medicínskeho aspektu sa mentálne postihnutie chápe za aspekt etiológie a symptomatológie. Poníma sa ako difúzne poškodenie mozgovej hmoty, nedostatky v maturácii, ktorej dôsledky sa manifestujú zníženými mentálnymi výkonmi. Z psychologického aspektu, pri chápaní mentálneho postihnutia, sa osobitne

zdôrazňuje znížená inteligencia a miera zníženia sa spravidla vyjadruje pomocou inteligenčného kvocientu (IQ), pričom pozornosť sa venuje aj nedostatočnej sociálnej kompetencii takto postihnutých osôb.“

Môžeme teda povedať, že mentálna retardácia je stav špeciálne charakterizovaný subnormálnou inteligenciou. Pri mentálnej retardácii ide o narušenie normálneho duševného vývoja v zmysle nevyvinutosti rozličného stupňa vplyvom genetických chýb, alebo chorôb prekonaných v gravidite, počas pôrodu, počas nasledujúceho vývinu. Na druhej strane aj nedostatočná a málo podnetná výchova môže takisto viesť k zaostávaniu duševného vývoja.

Podľa súčasne platnej medzinárodnej klasifikácie chorôb (MKCH-10) rozlišujeme tieto stupne mentálne retardácie (Hučík, 2007):

- Ľahká mentálna retardácia (F70) IQ 50-69
- Stredná mentálna retardácia (F71) IQ 35-49
- Ťažká mentálna retardácia (F72) IQ 20-34
- Hlboká mentálna retardácia (F73) IQ menej ako 20
- Iná mentálna retardácia (F78)
- Nešpecifikovaná mentálna retardácia (F79)

Pri každom pásme je číselne vyjadrené rozmedzie hodnôt inteligenčného kvocientu (IQ). Číselné hodnoty je potrebné chápať len ako orientačné s vedomím, že vyšetrením nikdy nezískavame presnú hodnotu IQ.

Telesné postihnutie

V literatúre sa stretávame s termínmi – osoby s narušenou hybnosťou, telesne chybní, motoricky obmedzení, osoby s postihnutou hybnosťou, telesne postihnutí a iné.

Kollárová a Kábele (in Vašek, Š. a kol., 1995, s.49) uvádzajú: „Dieťa telesne a zdravotne postihnuté je dieťa s chybou pohybového a oporného ústrojenstva, alebo s poškodením nervového ústrojenstva, ak sa prejavuje porušenou hybnosťou a dieťa v stave choroby alebo zdravotne oslabené.“

„Treba predovšetkým diferencovať medzi dvoma podskupinami pohybového postihnutia, ktoré možno pomerne dobre opísať. Medzi telesným postihnutím a vlastným postihnutím hybnosti. Ich zaradenie do spoločnej hlavnej skupiny je odôvodnené tým, že v oboch prípadoch ide o obmedzenie motoriky rozličného

stupňa, z ktorého vyplýva (v závislosti od mnohých iných okolností) charakteristický špecifický vývin osobnosti. Hlavným rozdielom medzi týmito podskupinami je to, že do pojmu telesné postihnutie zaraďujeme abnormality, ktoré nie sú spôsobené poškodením nervového systému, ale ide o dôsledky úrazov alebo určitých vývinových abnormalít. Zaraďujeme sem osoby s deformovanými končatinami, osoby s ťažkými telesnými deformitami, v dôsledku čoho dochádza k obmedzeniu motoriky.“ (Gordošová – Szabóová, 1988, s.58).

Telesným postihnutím rozumieme chyby pohybového a nosného ústrojenstva, to znamená kostí, kĺbov, šliach i svalov, rovnako aj poškodenia alebo defekty nervového ústrojenstva v prípade, že sa prejavujú poruchou hybnosti. (Kraus – Šandera, 1964, s. 16)

Telesne postihnutý človek je teda človek s telesnou chybou. Pod pojmom telesne chybný rozumieme chyby pohybového aparátu a nosného ústrojenstva (kĺby, šľachy, svaly, kosti), cievneho aparátu, poškodenia nervového ústrojenstva (keď sa prejavujú porušenou hybnosťou).

Zmyslové postihnutie

a/ Zrakové postihnutie

A. Gordošová – Szabóová (1988, s. 50) uvádza, že „ide o poškodenie, ktoré vzniká v dôsledku rozličných škodlivých vplyvov pôsobiacich na zrakový analyzátor. Toto poškodenie úplne alebo čiastočne narúša získavanie dôležitých vizuálnych skúseností, ktoré sú pre človeka mimoriadne dôležité.“

„Zrakovo postihnuté osoby majú v dôsledku zníženej (alebo nulovej) priepustnosti optického kanálu príjem zrakových informácií výrazne znížený alebo aj znemožnený. V dôsledku toho majú špecifické potreby v edukácii, v pohybe a priestorovej orientácii, v komunikácii prostredníctvom písanej reči, v sebaobsluže, ale aj pri transformácii optických informácií na poznatky. Niektoré poznatky sa vôbec nevytvoria (ide o také, ktoré sú bezprostredne viazané na príjem optických informácií), napríklad farba a podobne. Zrakovo postihnutí sa podľa stupňa postihnutia bežne rozdeľujú do štyroch kategórií:

- Nevidiaci
- Čiastočne vidiaci

- Slabozrakí
- Tupozrakí, škuľaví.“ Š. Vašek (1996, s. 145-146)

Človek získava 70 – 80 % všetkých informácií nevyhnutných pre život zrakom. Jeho poškodenie preto so sebou prináša problémy s vizuálnou orientáciou v prostredí, problémy so sebaobsluhou a vo výraznej miere sa prejaví informačný deficit. (Lopúchová, 2008, s. 3)

b/ Sluchové postihnutie

A. Gordošová – Szabóová (1998, s. 48)⁸ uvádza, že sluchové postihnutie vzniká v dôsledku rozličných škodlivých faktorov, ktoré poškodzujú sluchový analyzátor. Z tohto dôvodu je narušený normálny vývin reči, alebo je negatívne ovplyvnený.

Do tejto skupiny patria:

- od narodenia hluchí a následkom toho nemá jedinci
- neskoršie ohluchnutí, ktorí majú ale zachovanú reč
- osoby so zvyškami sluchu
- nedoslýchavé osoby. (Gaňo, 1962, s. 45)

„Sluchovo postihnutá osoba je taká, u ktorej je v dôsledku zníženej priepustnosti (prípadne) nepriepustnosti) sluchového kanálu príjem sluchových informácií výrazne znížený, v dôsledku toho je komunikácia prostredníctvom hovorenej (akustickej) reči limitovaná. Nedostatok akustických informácií spôsobuje, že sluchovo postihnuté osoby majú ťažkosti prijímať a transformovať akustické informácie a vytvárať poznatky, čo do istej miery môže limitovať ich vzdeláateľnosť. Nedostatočná priepustnosť akustického kanálu spôsobuje ťažkosti vo sfére edukačnej, pracovnej, spoločenskej.“ Š. Vašek (1996, s. 149)

Podľa svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) (in Š. Vašek a kol., 1995, s.48) rozoznávame nasledovné stupne sluchového postihnutia:

- Veľmi ťažké sluchové postihnutie viac ako 91 dB
- Ťažké sluchové postihnutie 71-91 dB
- Stredne ťažké sluchové postihnutie 56-70 dB
- Stredné sluchové postihnutie 41-55 dB
- Ľahké sluchové postihnutie 26-40 dB

Občan so zdravotným postihnutím

Občana so zdravotným postihnutím definuje Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov .

„Občan so zdravotným postihnutím na účely tohto zákona je:

a/ občan uznaný za invalidného občana podľa osobitného predpisu, ktorým je Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení platných predpisov

b/ občan, ktorý má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o 20 %, ale najviac o 40% podľa osobitného predpisu.

Občan so zdravotným postihnutím preukazuje invaliditu a percentuálnu mieru poklesu jeho schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť z dôvodu telesnej poruchy, duševnej poruchy alebo poruchy správania posudkom Sociálnej poisťovne alebo posudkom útvaru sociálneho zabezpečenia podľa osobitného predpisu.“ (Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení platných predpisov).

Práve zdravotný stav stavia človeka so zdravotným postihnutím do neľahkej situácia na trhu práce. Aj podľa vyššie citovaného zákona je takýto človek zaradený do skupiny znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie.

2. INTEGRÁCIA ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝCH OBČANOV

Určitú časť našej populácie tvoria občania so zdravotným postihnutím. Kvôli svojmu zdravotnému postihnutiu to majú v rôznych odvetviach života zložitejšie a musia vynaložiť nemalé úsilie, aby sa psychicky, fyzicky, ale aj sociálne s neľahkou situáciou vyrovnali.

„Úlohou sociálnej politiky je vytvárať podmienky pre dôstojný život každého človeka, akceptujúc jeho právo na slobodné rozhodovanie, svojbytnosť a sebaurčenie. Predchádzajúca štátna sociálna politika pri koncipovaní sociálnej ochrany občanov so zdravotným postihnutím vychádzala z predpokladu špecifických životných potrieb občanov so zdravotným postihnutím. V súlade s týmto predpokladom pristupovala na realizačnej úrovni k uspokojovaniu potrieb v oblasti bývania, vzdelávania, zamestnávania, zdravotníctva, sociálnej starostlivosti. Takouto politikou došlo k určitej izolácii občanov so zdravotným postihnutím“ Matulayová (2000, s. 234). Takýto prístup zo strany štátu viedol okrem iného aj k obmedzeným možnostiam samostatného nezávislého života zdravotne postihnutých občanov a k ich spoločenskej izolácii.

V období zmeny koncepcie a prístupu sociálnej politiky k občanom sa mení aj prístup sociálnej politiky k občanom so zdravotným postihnutím. Jedným z nových prístupov je aj filozofia nezávislého života. Táto filozofia „prináša iný prístup k uspokojovaniu potrieb občanov so zdravotným postihnutím. Vychádza z predpokladu, že k základným potrebám každého človeka patrí túžba po samostatnom, zmysluplnom živote. Človek so zdravotným postihnutím pociťuje túto potrebu rovnako ako zdravý. Chce žiť nezávisle, rozhodovať o vlastnom osude a jeho napĺňaní je zrejmé, že človek so zdravotným postihnutím prekonáva v priebehu života množstvo obmedzení, a preto často nevyhnutne potrebuje pomoc inej osoby. Filozofia nezávislého života túto skutočnosť nepopiera. Zdôrazňuje však moment autonómie a adekvátnych životných podmienok /na princípe nediskriminácie“ uvádza Matulayová (2000, s. 235).

V závislosti od vednej disciplíny, či oblasti ľudskej aktivity existuje niekoľko chápaní pojmu integrácia. Vo všeobecnosti pod pojmom integrácia rozumieme začlenenie človeka do spoločnosti. V súvislosti so zdravotne postihnutými ľuďmi ide

o ich začlenenie do spoločnosti ostatných intaktných spoluobčanov a o ich plnohodnotný život medzi nimi.

2.1 Školská integrácia

„Každý má právo na vzdelanie“ (Ústavný zákon č.23/1991 v znení platných predpisov).

Do roku 1991 sa u nás vzdelávali zdravotne postihnutí prevažne segregovane. Myšlienky integrácie k nám začali prenikať po roku 1989 v rámci humanizácie školstva. Integrované vzdelávanie sa však u nás začína realizovať až od roku 1991.

„V školstve pod integráciou rozumieme spoločnú výchovu a vzdelávanie postihnutých detí s intaktnými. Jej cieľom je umožniť postihnutým, ktorí sú schopní vzdelávať sa v školách bežného typu, aby mohli tieto školy navštevovať, stretávať sa so zdravou populáciou svojich vrstovníkov, navzájom sa poznávať, zvykať si na seba, učiť sa spolu a pre seba navzájom žiť.“(Šumajová, G., in Rodina a škola, s.12). Pri školskej integrácii sú teda zdravotne postihnuté deti vychovávané a vzdelávané v prirodzenom prostredí medzi zdravými rovesníkmi v blízkosti svojej rodiny a takto sa plynule začleňujú do spoločnosti. Tým je zabezpečená väčšia možnosť emocionálneho, sociálneho a osobnostného rozvoja. Pri školskej integrácii je taktiež veľmi dôležitý vplyv zdravotne postihnutých detí na intaktné. Tieto získavajú skúsenosti z kontaktov so zdravotne postihnutými deťmi, učia sa rozumieť im, prijímať ich medzi seba.

Integrácia musí prebiehať spontánne a postupne, spolu so splnením viacerých pedagogických, psychologických, sociálno – psychologických, organizačných a materiálnych podmienok.

„Integrované vzdelávanie však nie je optimálnym spôsobom vzdelávania pre všetky postihnuté deti. Záleží od osobnostných vlastností postihnutého dieťaťa a od jeho ochoty spolupracovať. V opačnom prípade sa integrovaná trieda stáva pre postihnuté dieťa pôvodcom stresu a negatívnych zážitkov“ (Šumajová, G., in Rodina a škola, s. 12).

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky vydáva pokyny pre integráciu zdravotne postihnutých detí do bežných škôl. Pokyny sa vydávajú vždy na konkrétny školský rok.

2.2 Pracovná integrácia

„Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a na prípravu naň“ (Ústavný zákon č. 23/1991 v znení platných predpisov). Ústava Slovenskej republiky ďalej zaručuje občanom právo na prácu. Štát v primeranom rozsahu hmotne zabezpečuje občanov, ktorí nie z vlastnej viny nemôžu toto právo vykonávať. „Ženy, mladiství a osoby zdravotne postihnuté majú právo na zvýšenú ochranu zdravia pri práci a osobitnú ochranu v pracovných vzťahoch a na pomoc pri príprave na povolanie“ (Ústavný zákon č.23/1991 v znení platných predpisov).

Pri pracovnej integrácii zdravotne postihnutých občanov ide o ich začlenenie do pracovného procesu. Občania so zdravotným postihnutím majú možnosť zamestnať sa a pracovať u zamestnávateľov, ktorí sú podľa Zákona č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov povinní zamestnávať občanov so zdravotným postihnutím, v chránených dielňach a v chránených pracoviskách, vykonávať alebo prevádzkovať samostatnú zárobkovú činnosť. Podmienky sú ustanovené v Zákone č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov.

„Zamestnávateľ umožní zamestnancovi so zmenenou pracovnou schopnosťou teoretickú prípravu alebo praktickú prípravu (rekvalifikáciu) s cieľom zachovať, zvýšiť, rozšíriť alebo zmeniť doterajšiu kvalifikáciu alebo ju prispôbiť technickému rozvoju na udržanie zamestnanca v pracovnom pomere.“ (Zákon č.311/2001 Zákonník práce v znení platných predpisov).

Práca a zamestnanie sú pre občana so zdravotným postihnutím veľmi dôležité. Prostredníctvom nej sa realizuje pracovná integrácia a integrácia do spoločnosti vôbec. Avšak v súčasnej dobe, keď sa fenoménom našej spoločnosti a väčšiny sveta stala nezamestnanosť, je niekedy ťažké získať zamestnanie aj pre intaktného človeka. Pre občana so zdravotným postihnutím sa to často stáva až nemožným. Dôvodom je v neposlednom rade aj súčasná legislatíva, ktorá sa dotýka tejto problematiky. Tá má na svedomí to, že zamestnávatelia radšej zaplatia príslušné odvody štátu za to, že občanov so zdravotným postihnutím nezamestnávajú, ako by ich mali zamestnávať. A práve tu možnosť pracovnej integrácie zdravotne postihnutých ľudí zlyháva. A hoci sa spoločnosť a títo ľudia všemožne snažia o integráciu, tá je brzdená tam, odkiaľ by mala byť v plnej miere umožňovaná a podporovaná.

2.3 Sociálna integrácia

V tomto prípade pod pojmom integrácia chápeme „označenie tých aktivít sociálnych aktérov (občanov – zdravých i so zdravotným postihnutím, rodín, rôznych sociálnych subjektov), ktorých cieľom je občanov so zdravotným postihnutím:

- podporiť,
- pomôcť pri začleňovaní do rôznych sociálnych vzťahov, činností a aktivít.“

(Hroncová, J., Hudecová, A., Matulayová, T., 2000, s. 237).

Cieľom sociálnej integrácie a integrácie vôbec, je vytvoriť také sociálne prostredie, ktoré bude vyhovovať celej populácii. Východiskom integrácie je rešpektovanie princípu rovnosti a jej výsledkom je zmena štandardu. Za štandardné sa považuje to, čo vyhovuje všetkým, bez ohľadu na vek, pohlavie, zdravotný stav a rasu. Významným nástrojom sociálnej politiky v integračných procesoch je právo. Právne normy vytvárajú základné podmienky a predpoklady integrácie.

3. PRÍPRAVA NA POVOLANIE OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

Výchova a vzdelávanie sú pre človeka a pre jeho budúce vykonávanie určitej profesie nevyhnutým procesom. Poznatky v našej spoločnosti stále narastajú. To spôsobuje, že na jednej strane sa otvárajú stále nové a nové možnosti pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím, ale na druhej strane sa neustále zvyšujú nároky a požiadavky na zručnosti, vedomosti, vzdelanie a vôbec na profesijnú prípravu pre výkon povolania občanmi so zdravotným postihnutím.

Problematika výchovy a vzdelávania zdravotne postihnutých je neustále ovplyvňovaná novými poznatkami, teóriami, spoločenskými požiadavkami, potrebami, ale aj medzinárodnými dokumentmi. U nás sa v súčasnosti vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením uplatňuje podľa zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v znení platných predpisov a podľa Vyhlášky MŠ SR č. 322/2008 Z. z. v znení platných predpisov o špeciálnych školách, ako aj množstvom iných právnych usmernení, na základe ktorých sa uplatňujú určité zásady a princípy, pričom cieľom je integrácia a inklúzia postihnutých ľudí nielen vo vzdelávaní, ale aj v iných oblastiach spoločenského života.

Podľa Európskej sociálnej charty sa na zabezpečenie účinného výkonu práva telesne alebo duševne postihnutých osôb na odbornú prípravu, na pracovnú rehabilitáciu a na sociálnu readaptáciu sa zmluvné strany zaväzujú:

- prijať vhodné opatrenia na zabezpečenie podmienok na odbornú prípravu vrátane verejných alebo súkromných špecializovaných inštitúcií,
- prijať vhodné opatrenia na umiestňovanie zdravotne postihnutých osôb do zamestnania, ako sú špecializované umiestňovacie služby a zariadenia pre chránené zamestnanie, ako aj opatrenia na stimulovanie zamestnávateľov prijímať do zamestnania zdravotne postihnuté osoby (Európska sociálna charta).

Prípravu na povolanie mládež so zdravotným postihnutím absolvuje na učňovských, stredných a vysokých školách integrovane v bežných typoch učňovských, stredných a vysokých škôl, segregovane v špeciálnych školách.

3.1 Integrovaná výchova a vzdelávanie

Pri tejto forme výchovy a vzdelávania sú zdravotne postihnutí jedinci vychovávaní a vzdelávaní v takom istom prostredí a za takých istých podmienok ako intaktní rovesníci.

Každý školský rok Ministerstvo školstva Slovenskej republiky vydáva pokyny ako (aké podmienky treba splniť pri integrácii zdravotne postihnutých žiakov) a koho (ktoré skupiny zdravotne postihnutých a s akými druhmi zdravotného postihnutia) sa odporúča vzdelávať integrovane. Š. Vašek a kol. (1995, s.75) rozlišuje nasledovné formy integrácie v oblasti vzdelávania:

- a/ miestna – jedinci vyžadujúci špeciálnu starostlivosť sú vychovávaní a vzdelávaní v tých istých priestoroch ako intaktní jedinci, ale v triedach pre nich vyhradených,
- b/ sociálna – zdravotne postihnutí sú vychovávaní a vzdelávaní v odlišných priestoroch, dochádza však k pomerne častému styku zdravotne postihnutých s intaktnými rovesníkmi v mimoškolských aktivitách,
- c/ funkčná – zdravotne postihnutí navštevujú tú istú školu ako intaktní jedinci. Sú zaraďovaní do tried a výchovných skupín spolu s intaktnými jedincami.

V súčasnosti je za integrovanú formu vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami považované len ich vzdelávanie v triede bežnej školy spolu s ostatnými žiakmi. Samostatnou formou je ich vzdelávanie v špeciálnych triedach. Relatívne segregovanou formou je ich vzdelávanie v špeciálnych školách. (podľa zákona o výchove a vzdelávaní č.245/2008 Z.z.)

3.2 Relatívne segregovaná výchova a vzdelávanie

Pri tomto type výchovy a vzdelávania sú zdravotne postihnutí žiaci vychovávaní a vzdelávaní osobitne, oddelene od intaktných rovesníkov v špeciálnych školách a za špeciálnych podmienok.

Vašek (2008, s. 130) uvádza, že špeciálna edukácia je jednou zo zložiek výchovnej edukácie a definuje ju ako „zladený súbor postupov, metód výchovného ovplyvňovania pomocou, ktorých sa dosahujú pozitívne zmeny v kvalite vychovanosti a vzdelanosti jedincov so špeciálnymi potrebami.“ Za špeciálnu výchovno-vzdelávaciu potrebu zákon o výchove a vzdelávaní pokladá požiadavku na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní, ktoré plynú zo zdravotného

znevýhodnenia a uplatnenia, ktoré sú potrebné pre rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti.

3.2.1 Špeciálne školy

Špeciálne školy poskytujú pomocou osobitných výchovných a vyučovacích metód, prostriedkov a foriem výchovu a vzdelávanie mentálne, zmyslovo alebo telesne postihnutým žiakom, žiakom s chybami reči, žiakom s viacerými chybami, ťažko vychovávateľným žiakom a chorým a oslabeným žiakom umiestneným v zdravotníckych zariadeniach, pripravujú týchto žiakov na začlenenie do pracovného procesu a do života v spoločnosti. V špeciálnych školách sa vzdelávajú zmyslovo alebo telesne postihnutí žiaci a ťažko vychovávateľní žiaci, pokiaľ sa nemôžu vzdelávať spoločne so žiakmi bežných škôl škôl.

Na povolanie sa žiaci so zdravotným postihnutím pripravujú v špeciálnych stredných odborných školách, v gymnáziách, v konzervatóriách a žiaci s mentálnym postihnutím v odborných učilištiach a v praktických školách.

3.2.1.1 Špeciálne školy s redukovaným obsahom vzdelávania

Odborné učilištia poskytujú odbornú prípravu v odboroch s upravenými učebnými plánmi. Príprava trvá jeden až tri roky. Príprava sa ukončuje úspešným vykonaním záverečnej skúšky (dosiahnutá úroveň – zaškolenie, zaučenie, vyučenie). Môžu tiež poskytovať prípravu na výkon jednoduchých činností žiakov, ktorí sú schopní samostatne pracovať, ale ktorých pracovné a spoločenské uplatnenie musia usmerňovať iné osoby.

3.2.1.2 Špeciálne školy s výrazne redukovaným obsahom vzdelávania

Špeciálne školy s výrazne redukovaným obsahom vzdelávania poskytujú výchovu a vzdelávanie ťažko vzdelávateľným žiakom s takými nedostatkami rozumového vývinu, pre ktoré sa nemôžu vzdelávať ani v špeciálnej škole s redukovaným obsahom vzdelávania, sú však schopní osvojiť si aspoň niektoré prvky vzdelania. V prípade strednej školy je to praktická škola.

3.2.2 Možnosti prípravy na povolanie v okrese Ilava

V záverečnej práci sa budeme zameriavať na problematiku pracovného uplatnenia zdravotne postihnutých v okrese Ilava. V tomto okrese sa nachádza jedna špeciálna škola, ktorá zabezpečuje prípravu na povolanie zdravotne postihnutých. Špecializujú sa na výchovu a vzdelávanie hlavne mentálne postihnutých žiakov. Ide o Odborné učilište internátne – Ladce. Žiaci majú možnosť sa v tejto škole vzdelávať vo ôsmych učebných odboroch:

1. Služby a domáce práce

Učebný odbor spája prvky krajčírskeho a záhradníckeho odboru spolu s varením a upratovaním. Cieľom je, aby po ukončení trojročného štúdia dievčatá zvládli základné krajčírske činnosti - vyšívanie, šitie podľa jednoduchých strihov, ďalej spracovanie pôdy, pestovanie kvetín a zeleniny. Aby tiež dokázali pripraviť varené jedlá (polievky, omáčky, prívarky, spracovanie mäsa, ...) a dokázali udržiavať čistotu priestorov či už v domácnosti alebo verejných budovách.

2. Stavebná výroba – murárske práce

Vyučenie v odbore murár trvá tri roky. Odbor je určený pre chlapcov. Zameriava sa hlavne na strojovú výrobu malty, murovanie obvodových (nosných) múrov z rôznych murovacích materiálov (tehla, tehlobloky, tvárnice, ...). Murovanie priečok, osadzovanie výrobkov PSV (ocelové zárubne, okná a pod.). Zhotovovanie vnútorných omietok a vonkajších šľachtených omietok, ako je vykonávanie drobných opráv na omietkach. Naučia sa i kladenie dlažby a vnútorných obkladov.

3. Stavebná výroba – maliarske a natieračské práce

Príprava maliarov - natieračov (trvá tri roky) je zameraná hlavne na nástenné maliarstvo a natieračstvo ako maľovanie bytov, výrobných hál, dielní a pod. ... Z natieračských prác robia naši žiaci nátery okien, dverí, nátery železných konštrukcií, olejové nátery soklov, striekanie radiátorov. Naučia sa zabrusovať a opravovať nátery. Zaoberajú sa i škrabaním starých náterov a drobnými opravami poškodených omietok.

4. Spracúvanie dreva – stolárska výroba

V trojročnom učebnom odbore stolár, určenom pre chlapcov sa príprava na povolanie zameriava hlavne na výrobu stavebno-stolárskych výrobkov, ich opravu a úpravu. Ide o okná, dvere, obklady z masívu i drevotrieskových dosák. Ďalej dokážu vyrábať váleudy,

postele, sektorový nábytok, bytové doplnkovo - dekoračné výrobky vyrábané výlučne z masívu, resp. kombinované s DTD (podnožky, garníže, ...).

5. Stavebná výroba – stavebné zámočníctvo

Učebný odbor je určený pre chlapcov a plnia sa v ňom hlavne tieto úlohy: - rezanie ručnou a strojovou pílkou, pilovanie, brúsenie, strihanie materiálu ručnými a elektrickými nožnicami. Ohýbanie materiálu, vŕtanie, rezanie závitov, nitovanie, pájkovanie, zváranie elektrickým oblúkom a plameňom. Zhotovovanie rôznych oceľových konštrukcií, napr. zárubne, dvere, okná, brány, regále, mreže atď. ... Ide o trojročný učebný odbor.

6. Obchodná prevádzka – príprava jedál

Trojročný učebný odbor je určený pre prípravu chlapcov i dievčat. Zameriava sa na prípravu a ošetrovanie základných druhov surovín určených na výrobu jedál, výrobu a expedíciu jedál teplej a studenej kuchyne, jednoduchých múčnikov, teplých a studených nápojov, príloh a doplnkov. Umývanie riadu, upratovanie kuchyne a pomocných prevádzok.

7. Výroba konfekcie – šitie odevov v odevnej konfekcii

Trojročný učebný odbor krajčírka, je určený hlavne pre dievčatá a zameraný na základy ručného a strojového šitia, ako sú výšivky, šitie trenírok, dámskych sukien. Ďalej je to šitie dámskych a pánskych pyžám, nočných košiel, dámskych šatových záster. V druhom ročníku ovládajú šitie dámskych blúzok, pánskych košiel, bermudy, nohavice. Zaoberajú sa i výrobou detského ošatenia - detské nohavice, košele, pyžamá, ...

8. Poľnohospodárska výroba – záhradníctvo: kvetinár, zeleninár, sadovník

Trojročný učebný odbor záhradník je určený tak pre chlapcov ako i pre dievčatá. V príprave na povolanie sa zaoberajú hlavne spracovaním pôdy, pestovaním a rozmnožovaním črepníkových kultúr a zeleniny. Ďalej je to pestovanie a rozmnožovanie kobercových rastlín, letničiek, trvaliek, okrasných drevín. Záhradníci sa starajú i o kosenie a údržbu trávnikov, úpravu okolia školy a domova mládeže. Zhotovujú tiež smútočnú a vianočnú väzbu.

4. MOŽNOSTI A PODPORA PRACOVNÉHO UPLATNENIA OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

V Európskej sociálnej charte sa uvádza, že Charta zaručuje zvláštnu ochranu zdravotne postihnutým ľuďom. Pomáha im stať sa súčasťou pracovných síl prostredníctvom odbornej prípravy, rehabilitácie a presťahovania sa za prácou. Štáty sa taktiež zaväzujú prijať opatrenia na zabezpečenie umiestnenia zdravotne postihnutých jednotlivcov na trhu práce prostredníctvom špecializovaných služieb, zariadení na prácu v chránenom prostredí, ako aj vyzývaním zamestnávateľov, aby zamestnali zdravotne postihnuté osoby (Európska sociálna charta).

Pri skúmaní možností pracovného uplatnenia sa občanov so zdravotným postihnutím na trhu práce v porovnaní so zdravými nezamestnanými sú títo charakterizovaní ako občania:

- znevýhodnení na pracovnom trhu,
- majú zníženú prispôsobivosť a schopnosť aktuálne reagovať na zmenu na trhu práce vplyvom zdravotného postihnutia,
- v priemere starší,
- s nižšou úrovňou vzdelania,
- s nižšou sebadôverou a motiváciou k zamestnaniu,
- ťažšie sa presadzujúci na trhu práce,
- dlhšie evidovaní,
- pretrvávajú predsudky zamestnávateľov voči ich zamestnávaniu (Jasová, M., 1999).

Podľa Zákona č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov majú občania so zdravotným postihnutím možnosť pracovne sa uplatniť:

- u zamestnávateľov, ktorí sú podľa Zákona o službách zamestnanosti povinní zamestnávať občanov so zdravotným postihnutím,
  - v chránených dielňach a na chránených pracoviskách,
  - prevádzkovať alebo vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť,
  - zamestnanie prostredníctvom agentúry podporovaného zamestnania.
- (Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov).

Zamestnávanie občanov so zdravotným postihnutím je podporované podľa Zákona č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov aj ďalšími spôsobmi a to hlavne finančnými príspevkami:

- príspevok na činnosť pracovného asistenta,
- príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov.

4.1 Zamestnávateľa, ktorí sú podľa Zákona o službách zamestnanosti povinní zamestnávať občanov so zdravotným postihnutím

Ide o zamestnávanie občanov so zdravotným postihnutím u zamestnávateľov, ktorí sú podľa Zákona č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov povinní zamestnávať určitý podiel občanov so zdravotným postihnutím. V tomto prípade ide o skutočnú, pravú prácu v integrovanom prostredí. Zdravotne postihnutému, práceschopnému občanovi umožňuje vykonávať takú platenú prácu, ktorú si zvolí sám v bežnom integrovanom pracovnom prostredí.

„Zamestnávateľ je povinný zabezpečovať pre občanov so zdravotným postihnutím, ktorých zamestnáva, vhodné podmienky na výkon práce, vykonávať zaškoľovanie a prípravu na prácu občanov so zdravotným postihnutím a venovať osobitnú starostlivosť zvyšovaniu kvalifikácie počas ich zamestnávania, viesť evidenciu občanov so zdravotným postihnutím ak zamestnáva najmenej 20 zamestnancov a ak úrad v evidencii uchádzačov o zamestnanie vedie občanov so zdravotným postihnutím v počte, ktorý predstavuje 3,2% z celkového počtu jeho zamestnancov. Zamestnávateľovi, ktorý zamestnáva občana so zdravotným postihnutím, ktorý má pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť vyšší ako 70%, si na účely plnenia povinného podielu zamestnávania zamestnancov so zdravotným postihnutím započítava, ako keby zamestnával troch takýchto občanov.“ (Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov).

S neplnením zákonom uvedenej povinnosti zamestnávať určitý podiel občanov so zdravotným postihnutím sa samozrejme spájajú aj zákonom dané sankcie pre takýchto zamestnávateľov, ktoré zákon presne definuje. V Zákone o službách zamestnanosti sa uvádza, že zamestnávateľ, ktorý nezamestnáva určený povinný podiel

počtu občanov so zdravotným postihnutím je povinný najneskôr do 31. marca nasledujúceho kalendárneho roka odvieť na účet úradu za každého občana, ktorý mu chýba do splnenia povinného podielu počtu občanov so zdravotným postihnutím odvod za neplnenie povinného podielu zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím odvod vo výške trojnásobku mesačnej minimálnej mzdy platnej ku koncu kalendárneho mesiaca, v ktorom sa odvod za nesplnenie povinného podielu počtu občanov so zdravotným postihnutím odvádza. Ak úrad viedol v evidencii uchádzačov o zamestnanie občanov so zdravotným postihnutím len časť kalendárneho roka, odvod sa znižuje o sumu, ktorá je súčinom sumy mesačnej minimálnej mzdy platnej k 31. Marcu kalendárneho roka, v ktorom sa odvádza odvod za neplnenie povinného podielu počtu občanov so zdravotným postihnutím.

4.2 Chránené dielne a chránené pracoviská

Na trhu práce sú určité aktívne opatrenia, ktoré podporujú zamestnávanie občanov so zdravotným postihnutím. Realizujú ich úrady práce, sociálnych vecí a rodiny vo svojej regionálnej pôsobnosti. Jedným z nich sú chránené dielne a chránené pracoviská.

Za chránenú prácu sa považuje práca vo vhodne zvolenom alebo upravenom výrobnom programe. Vykonávaná je najmä občanom so zdravotným postihnutím za mimoriadnych pracovných podmienok upravených podľa jeho fyzických a psychických schopností. Súbor pracovísk, ktoré sú vhodne upravené na chránenú prácu, tvoria chránené dielňu. Technické úpravy chránených dielní a chránených pracovísk sú zamerané najmä na umiestnenie pracoviska prístup k nemu, priestorové usporiadanie vzhľadom na používanie osobných pomôcok, prípadne invalidných vozíkov.

Podľa Zákona č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov sú chránené dielne a chránené pracoviská také pracoviská, ktoré sú zradené právnickou alebo fyzickou osobou a v ktorých pracuje najmenej 50% občanov so zdravotným postihnutím, ktorí nie sú schopní si nájsť zamestnanie na otvorenom trhu práce, alebo pracoviská, na ktorých sa občania so zdravotným postihnutím zaškoľujú alebo pripravujú na prácu a v ktorých sú pracovné podmienky vrátane nárokov na pracovný výkon prispôbené zdravotnému stavu občana so zdravotným postihnutím.

Za chránené pracovisko sa považuje aj zriadenie jednotlivého pracovného miesta, ktoré právnická alebo fyzická osoba vytvorila alebo prispôsobila zdravotnému stavu občana so zdravotným postihnutím. Chránené pracovisko môže byť zriadené aj v domácnosti občana.

Postavenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska priznáva úrad práce, sociálnych vecí a rodiny za základe kladného posudku, ktorý vydáva orgán na ochranu zdravia – úradu verejného zdravotníctva. Postavenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska sa priznáva na dobu neurčitú. Chránená dielňa a chránené pracovisko ú určené predovšetkým na pracovné uplatnenie občanov so zdravotným postihnutím, ktorým zamestnávateľ nemôže poskytnúť vhodné zamestnanie na iných pracoviskách. V zriadených chránených dielňach alebo na chránených pracoviskách môžu pracovať aj občania, ktorým sa poskytuje získanie odborných zručností alebo príprava na pracovné uplatnenie.

Z uvedeného vyplýva aj fakt, že zamestnávateľov často pri zriaďovaní chránených dielní alebo chránených pracovísk demotivuje množstvo podmienok, ktoré musia splniť alebo prílišná byrokracia. Na druhej strane istou motiváciou pre zamestnávateľov je možnosť získania príspevku na zriadenie chránenej dielne, chráneného pracoviska a na ich zachovanie. O príspevku sa hovorí v Zákone č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov. Príspevok na jedno zriadené pracovné miesto v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku sa poskytuje najviac vo výške 100% z 24 – násobku minimálnej celkovej ceny práce platnej ku koncu kalendárneho mesiaca, ktorý predchádza kalendárnemu mesiacu, v ktorom sa príspevok poskytuje.

Takýto príspevok sa dokonca môže zvýšiť. A to o preukázané dodatočné náklady v porovnaní s preukázanými nákladmi na vytvorenie pracovného miesta pre uchádzača o zamestnanie, ktorý nie je podľa tohto zákona občanom so zdravotným postihnutím. Tieto náklady majú súvisieť s rozšírením chránenej dielne alebo chráneného pracoviska alebo s úpravou ich priestorov. A takisto aj s vybavením chránenej dielne alebo chráneného pracoviska strojmi, zariadeniami či pracovnými pomôckami potrebnými na vykonávanie činnosti občanom so zdravotným postihnutím v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku.

4.3 Prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti

Prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti nazývame taktiež samozamestnaním. Pre občanov so zdravotným postihnutím je to mnohokrát ten najpriateľnejší spôsob zamestnania sa. Táto možnosť je ďalším aktívnym opatrením štátu na podporu pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím. Aj v tomto prípade motivuje štát občanov so zdravotným postihnutím finančnými príspevkami. Bližšie o tejto forme pracovného uplatnenia zdravotne postihnutých a jej podpore hovorí takisto Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov. Podľa tohto zákona občani so zdravotným postihnutím, ktorí začne prevádzkovať alebo vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku, sa poskytuje príspevok na začatie prevádzkovania alebo vykonávania samostatnej zárobkovej činnosti v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku. O tento príspevok je potrebné požiadať písomne. Súčasťou takejto žiadosti musí byť aj podnikateľský zámer a kalkulácia predpokladaných nákladov na zriadenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska. Občan, ktorý o takýto príspevok požiada, musí byť v evidencii uchádzačov o zamestnanie v určenej dĺžke, ktorý začne a bude v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku samostatnú zárobkovú činnosť prevádzkovať alebo vykonávať nepretržite a to najmenej dva roky. Maximálny možný príspevok je vo výške 100% z 24 – násobku minimálnej celkovej ceny práce ku koncu kalendárneho mesiaca, ktorý predchádza kalendárnemu mesiacu, v ktorom sa príspevok poskytuje. Tento príspevok sa zvyšuje o preukázané dodatočné náklady v porovnaní s preukázanými nákladmi na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti uchádzača o zamestnanie, ktorý nie je občanom so zdravotným postihnutím, súvisiace s vytvorením alebo rozšírením chránenej dielne alebo chráneného pracoviska alebo s úpravou ich priestorov. Taktiež s vybavením chránenej dielne alebo chráneného pracoviska strojmi, zariadeniami a pracovnými pomôckami potrebnými na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti občanom so zdravotným postihnutím v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku. Príspevok môže byť navýšený aj o dodatočné náklady spojené s inštaláciou strojov, zariadení a pracovných pomôcok, či prenajatím priestorov v prípade, ak nejde o prenájom nebytových priestorov medzi blízkymi osobami a tiež na splácanie úrokov z účelového úveru na nákup zariadenia.

4.4 Agentúra podporovaného zamestnávania

Bližšie o možnosti zamestnať sa prostredníctvom agentúry podporovaného zamestnávania a o využívaní jej služieb takisto hovorí Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov.

Agentúrou podporovaného zamestnávania je právnická alebo fyzická osoba, ktorá poskytuje služby občanom so zdravotným postihnutím, dlhodobo nezamestnaným a takisto aj zamestnávateľom. Tieto služby sú zamerané na uľahčenie získania zamestnania alebo na udržanie zamestnania, či na uľahčenie získania zamestnanca z radov občanov so zdravotným postihnutím alebo dlhodobo nezamestnaných občanov. Agentúra podporovaného zamestnávania poskytuje odborné poradenstvo, ktoré je zamerané na podporu a pomoc pri získaní a udržaní si pracovného miesta. Poskytuje aj pracovnoprávne a finančné poradenstvo pri riešení nárokov občanov so zdravotným postihnutím, ktoré vyplývajú z ich zdravotného postihnutia a odborné poradenstvo pri získaní a udržaní si pracovného miesta dlhodobo nezamestnaným občanom. Agentúra tiež zisťuje schopnosti a odborné zručnosti občanov so zdravotným postihnutím a dlhodobo nezamestnaných občanov vzhľadom na požiadavky trhu práce. Vyhľadáva vhodné zamestnanie pre občana so zdravotným postihnutím a pre dlhodobo nezamestnaných a jeho sprostredkovanie. Zamestnávateľom poskytuje odborné poradenstvo pri získavaní zamestnancov, ktorí sú občanmi so zdravotným postihnutím alebo dlhodobo nezamestnanými a pri riešení problémov, ktoré sa vyskytnú počas ich zamestnávania. Podľa nárokov a požiadaviek zamestnávateľa vykonávajú výber vhodného kandidáta z občanov so zdravotným postihnutím alebo vhodného dlhodobo nezamestnaného na pracovné miesto. Takisto poskytuje odborné poradenstvo zamestnávateľom pri úprave pracovného miesta a pracovných podmienok pri zamestnávaní konkrétneho občana so zdravotným postihnutím. O výbere a výške odmeny agentúre podporovaného zamestnávania rozhoduje príslušný úrad. Od zamestnávateľov môže agentúra podporovaného zamestnávania vyberať úhradu v dohodnutej výške.

4.5 Príspevok na činnosť pracovného asistenta

O príspevku, postavení a činnosti pracovného asistenta bližšie hovorí Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov.

O tento príspevok môže požiadať zamestnávateľ alebo samostatne zárobkovo činná osoba, ktorá je občanom so zdravotným postihnutím. Pracovný asistent je zamestnanec, ktorý poskytuje pomoc zamestnancovi alebo viacerým zamestnancom, ktorí sú občanmi so zdravotným postihnutím, pri vykonávaní zamestnania a osobných potrieb počas pracovného času. Je to takisto osoba, ktorá poskytuje pomoc samostatne zárobkovo činnnej osobe, ktorá je občanom so zdravotným postihnutím, pri prevádzkovaní alebo vykonávaní samostatnej zárobkovej činnosti a zamestnanec alebo fyzická osoba, ktorá poskytuje pomoc znevýhodnenému uchádzačovi o zamestnanie, ktorý je občanom so zdravotným postihnutím pri zapracovaní alebo pomoc pri príprave na pracovné uplatnenie občana so zdravotným postihnutím a pri vykonávaní ich osobných potrieb počas zapracovania alebo počas prípravy na pracovné uplatnenie. Pracovný asistent musí mať 18 rokov a spôsobilosť na právne úkony. Príspevok sa poskytuje mesačne a vo výške najviac 90% celkovej ceny práce na činnosť jedného pracovného asistenta počas dĺžky trvania pracovného pomeru zamestnanca, ktorý je občanom so zdravotným postihnutím, alebo zamestnancov, ktorí sú občanmi so zdravotným postihnutím a ktorí sú v priamej starostlivosti asistenta. Takýto príspevok poskytuje úrad, v ktorého územnom obvode má zamestnávateľ sídlo.

4.6 Príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov

O tejto forme podporovania zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím hovorí Zákon č. 5/2004 o službách zamestnanosti v znení platných predpisov. Príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov sa poskytuje právnickej alebo fyzickej osobe.

Za prevádzkové náklady chránenej dielne alebo chráneného pracoviska sa podľa spomínaného zákona považujú:

- Nájomné a náklady na služby spojené s nájomným,

- náklady spojené s povinnými revíziami a náklady na poistenie objektu, v ktorom je prevádzkovaná chránená dielňa alebo chránené pracovisko, ak tento objekt vlastní zamestnávateľ,
- náklady na palivo a energiu, vodné, stočné a náklady na odvoz a likvidáciu
- odpadu,
- náklady na dopravu materiálu, hotových výrobkov a na dopravu súvisiacu s poskytovaním služieb,
- náklady na úhradu mzdy a preddavku na poistné na zdravotné poistenie, poistného na sociálne poistenie a príspevku na starobné dôchodkové sporenie,
- náklady na opravu a údržbu objektu, v ktorom je prevádzkovaná chránená dielňa alebo chránené pracovisko, ak tento objekt vlastní zamestnávateľ a ak tieto náklady súvisia s prevádzkovaním chránenej dielne alebo chráneného pracoviska,
- náklady na opravu a údržbu zariadenia chránenej dielne alebo chráneného pracoviska,
- náklady súvisiace so zabezpečovaním administratívy chránenej dielne alebo chráneného pracoviska.

Za náklady na dopravu zamestnancov sa považujú náklady súvisiace so zabezpečovaním dopravy zamestnancov, ktorí sú občanmi so zdravotným postihnutím zamestnávateľom na miesto výkonu zamestnania a späť.

5. VÝZNAM ZAMESTANIA PRE OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM A PRE ŠTÁT

„ Systematická a zmysluplná práca (zamestnanie) má v živote jedinca i celej spoločnosti nezastupiteľné miesto. Je prirodzeným a najdôležitejším socializačným faktorom. Prácou sa človek rozvíja a realizuje. Ekonomickú aktivitu na trhu práce nemožno chápať iba ako prejav osobnosti, schopnosti a síl, ktorými človek disponuje aj pri existencii zdravotného postihnutia, ale aj ako nutnosť zabezpečiť si prostriedky na živobytie a nebyť odkázaný na dávky sociálneho zabezpečenia. Vhodným pracovným začlenením sa občania so zdravotným postihnutím môžu spolupodieľať na tvorbe zdrojov štátneho rozpočtu, stanú sa nezávislými alebo v najťažších prípadoch menej závislými od sociálnych dávok. Zlepšia tým kvalitu svojho života, života rodiny a v konečnom dôsledku aj celej spoločnosti“ (Pavlíková, E., in Práca a sociálna politika, 1998, s.2-5).

Práca a takisto zamestnanie sú veľmi dôležitou súčasťou života nie len zdravotne postihnutého človeka, ale takisto aj zdravého človeka. Intaktný jedinec si málokedy uvedomuje iný význam zamestnania ako len prostriedku na získanie financií pre prežitie a na živobytie. Oveľa citlivejšie vnímajú tento problém občania zdravotne postihnutí. Či sa už človek zdravotne postihnutým narodí, alebo sa zdravotne postihnutým stáva v priebehu života, jeho zdravotný postih spôsobuje čiastočnú izoláciu od okolitého sveta. Zamestnanie je pre takéhoto človeka častokrát jedinou možnosťou interakcie s okolitým svetom, prostriedkom na sebarealizáciu, uplatnenie sa, prostriedkom na uspokojenie potreby komunikácie so spoločnosťou a hlavne mu umožňuje integráciu do spoločnosti. Pre občana so zdravotným postihnutím je veľmi dôležité, keď je ocenený svojim okolím, keď môže ukázať, že je schopný, užitočný, dobrý, úspešný a svedomitý v tom, čo robí. Takýto človek tieto pocity vníma oveľa citlivejšie ako intaktný človek. Zamestnanie pomáha v zdravotne postihnutých ľuďoch potláčať pocity menejcennosti, závislosti a iných, neschopnosti a nepotrebnosti.

Každá vyspelejšia spoločnosť sa usiluje o pomoc občanom so zdravotným postihnutím pri integrácii do spoločnosti a váži si akúkoľvek prácu svojich občanov bez ohľadu na to, či ide o prácu vykonanú zdravým občanom, alebo občanom so

zdravotným postihnutím. čo sa týka zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím, štát má dve možnosti:

- ponechá zdravotne postihnutých občanov, ktorí sú schopní pracovať, žiť doma, v domovoch či centrách sociálnych služieb a bude im platiť dávky, ktoré im právom prislúchajú, alebo
- vytvorí také podmienky, aby zdravotne postihnutí, ktorí chcú a sú schopní pracovať, prácu dostali.

Pre štát je samozrejme výhodnejšia druhá možnosť. Prevádzka zariadení pre zdravotne postihnutých, platenie príslušných dávok a „ničnerobenie“ práceschopných zdravotne postihnutých občanov v domácnostiach či v zariadeniach stojí štát oveľa viac finančných prostriedkov ako vytváranie a podporovanie pracovných miest pre občanov so zdravotným postihnutím. pre štát a vôbec spoločnosť je výhodnejšie, keď občania so zdravotným postihnutím pracujú, „zarábajú si na seba“ a aj keď malou mierou, ale predsa prispievajú k prosperite štátu a spoločnosti.

PRAKTICKÁ ČASŤ

6. PREDMET, CIEĽ A ÚLOHY VÝSKUMU

Predmetom výskumu boli občania so zdravotným postihnutím v okrese Ilava zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava a občania so zdravotným postihnutím prevádzkujúci alebo vykonávajúci samostatnú zárobkovú činnosť v okrese Ilava. Predmetom výskumu boli taktiež chránené dielne a chránené pracoviská nachádzajúce sa okrese Ilava.

Cieľom výskumu bolo zistiť, aké sú možnosti pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava, ich pracovné zaradenie, aký je postoj zamestnávateľov /chránené dielne, chránené pracoviská/ k zamestnávaniu občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava.

K splneniu cieľa výskumu sme si určili nasledovné úlohy:

- zistiť počet občanov so zdravotným postihnutím zamestnaných v chránených dielňach alebo na chránených pracoviskách v okrese Ilava, pomer druhov ich zdravotných postihnutí, ich pracovné zaradenie,
- zistiť, aký je postoj chránených dielní a chránených pracovísk k zamestnávaniu občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava,
- zistiť, koľko občanov so zdravotným postihnutím vykonáva alebo prevádzkuje samostatnú zárobkovú činnosť a aké je ich pracovné zaradenie.

6.1 Pracovné hypotézy

Na základe vytýčených úloh sme si stanovili nasledovné hypotézy:

- 1) V chránených dielňach a na chránených pracoviskách budú najviac zamestnávajúci občania s telesným postihnutím.
- 2) Občania so zdravotným postihnutím zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách budú viac zaradovaní do funkcií, pre ktoré je potrebná nižšia kvalifikácia.

- 3) Občania so zdravotným postihnutím radšej a častejšie volia možnosť vykonávania alebo prevádzkovania samostatnej zárobkovej činnosti /ďalej len osoby samostatne zárobkovo činné – OSZČ/ ako možnosť byť zamestnanými.

6.2 Použité metódy, techniky a postupy

V prvej (prípravnej) etape sme sa venovali zhromažďovaniu poznatkov o danej problematike, štúdiu odbornej knižnej, časopiseckej literatúry a zákonov. Na základe ich štúdia sme spracovali excerpčné listky, ktoré obsahovali citáty, parafrázy, bibliografické údaje. V tejto etape sme použili literárnu metódu, rešerše.

V druhej etape (zber empirických faktov) sme použili dotazníkovú metódu, analýzu dokumentov, syntézu údajov.

V tretej etape (spracovanie empirických faktov) sme využili kvantitatívne metódy (škálovanie, matematicko – štatistické metódy, percentuálne hodnoty, usporiadanie a sumarizácia jednotlivých údajov) a kvalitatívne metódy (logické metódy – analýza, syntéza, komparatívna metóda).

Vo štvrtej etape (zovšeobecnenie a interpretácie výsledkov výskumu) sme použili logické metódy (abstrakcie, generalizácie) a techniky na vyjadrenie údajov – tabuľky, grafy.

6.3 Organizačné zabezpečenie výskumu

Výskum prebiehal v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava v období december 2012-január 2013.

Údaje sme získali prostredníctvom dotazníkov, ktoré sme osobne alebo prostredníctvom mailovej pošty doručili do všetkých chránených dielní a na chránené pracoviská v okrese Ilava, takisto OSZČ so zdravotným postihnutím. Použili sme dva typy dotazníkov. Jeden typ dotazníkov bol určený pre chránené dielne a chránené pracoviská v okrese Ilava (Príloha A). Obsahoval 3 otázky kombinovanej formy (sústava otvorených a zatvorených otázok). Druhý typ dotazníkov (Príloha B) bol určený pre OSZČ so zdravotným postihnutím. obsahoval 3 otázky kombinovanej formy (sústava otvorených a zatvorených otázok).

6.4 Popis výskumnej vzorky, lokality výskumu

Súbor respondentov nášho výskumu tvorili:

- b/ vedúci chránených dielní a prevádzkovatelia chránených pracovísk,
- c/ OSZČ so zdravotným postihnutím.

Naši respondenti pracujú v chránených dielňach, v chránených pracoviskách, vykonávajú alebo prevádzkujú samostatnú zárobkovú činnosť v okrese Ilava. V okrese Ilava sa nachádza, 33 chránených dielní a chránených pracovísk, 22 OSZČ so zdravotným postihnutím.

Všetci oslovení respondenti s nami nespolupracovali. Návratnosť dotazníkov bola v počte 30(90,91%) z chránených dielní a chránených pracovísk. OSZČ so zdravotným postihnutím s nami spolupracovali všetci, teda v počte 22 (100%).

6.5 Interpretácia výsledkov výskumu

6.5.1 Chránené dielne a chránené pracoviská

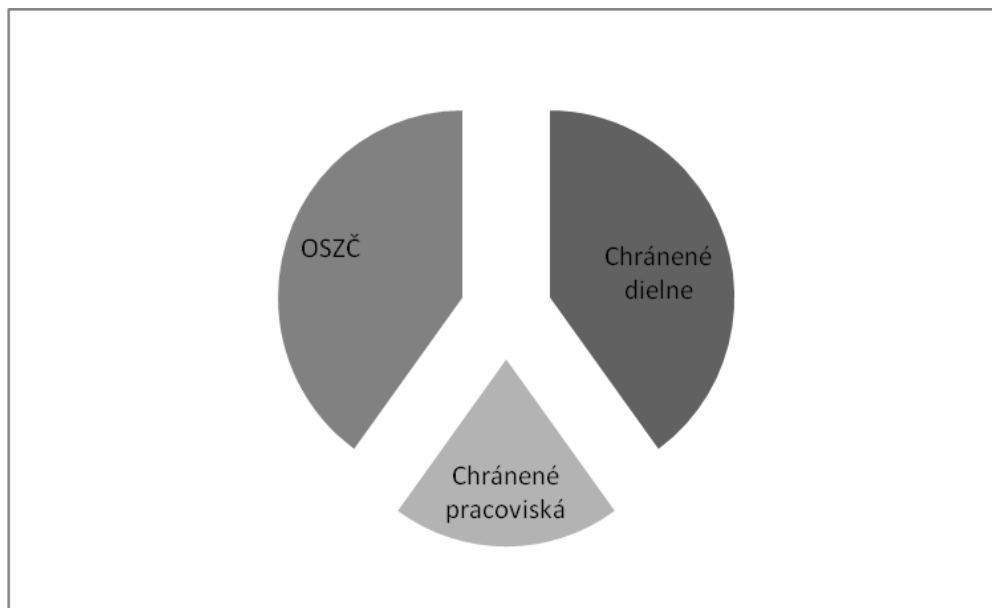
Charakteristika výskumnej vzorky

Tabuľka 1 a Graf 1 nás informujú o počte a štruktúre chránených zamestnaní v okrese Ilava.

Tabuľka 1: Chránené zamestnania v okrese Ilava

Typ	Celkom	%
Chránené dielne	22	40
Chránené pracoviská	11	20
OSZČ	22	40
Spolu	55	100

Graf 1: Chránené zamestnania v okrese Ilava

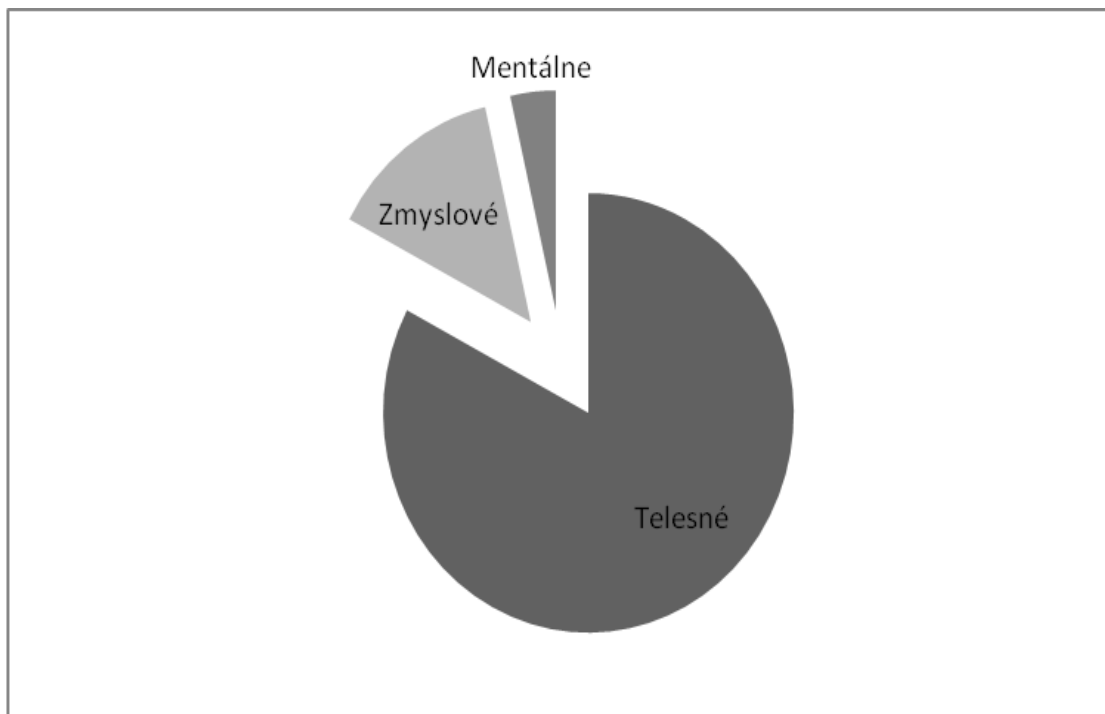
Z výsledkov výskumu vyplýva, že chránené zamestnania v okrese Ilava sú zastúpené v nasledovnom pomere. 22 (40%) chránených dielní, 11 (20%) chránených pracovísk a 22 (40%) chránených pracovísk, ktoré prevádzkujú OSZČ so zdravotným postihnutím.

Tabuľka 2 a Graf 2 nám zobrazujú počet občanov so zdravotným postihnutím zamestnaných v chránených dielňach a na chránených pracoviskách. Delenie je z hľadiska druhu ich zdravotného postihnutia.

Tabuľka 2: Občania so zdravotným postihnutím zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách – podľa druhu zdravotného postihnutia.

Druh zdravotného postihnutia	Celkom	%
Telesné	139	82,74
Zmyslové	23	13,69
Mentálne	6	3,57
Spolu	168	100

Graf 2: Občania so zdravotným postihnutím zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách – podľa druhu zdravotného postihnutia.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava je zamestnaných celkom 168 občanov so zdravotným postihnutím. v najväčšom počte sú zamestnaní občania so zdravotným postihnutím s telesným postihnutím. a to v počte 139 (82,74%). Zmyslovo postihnutí občania so zdravotným postihnutím sú v chránených dielňach zamestnaní v počte 23 (13,69%) a s mentálnym postihnutím v počte 6 (3,57%). Údaj potvrdzuje hypotézu č.1.

Postoj chránených dielní a pracovísk k zamestnávaniu občanov so zdravotným postihnutím

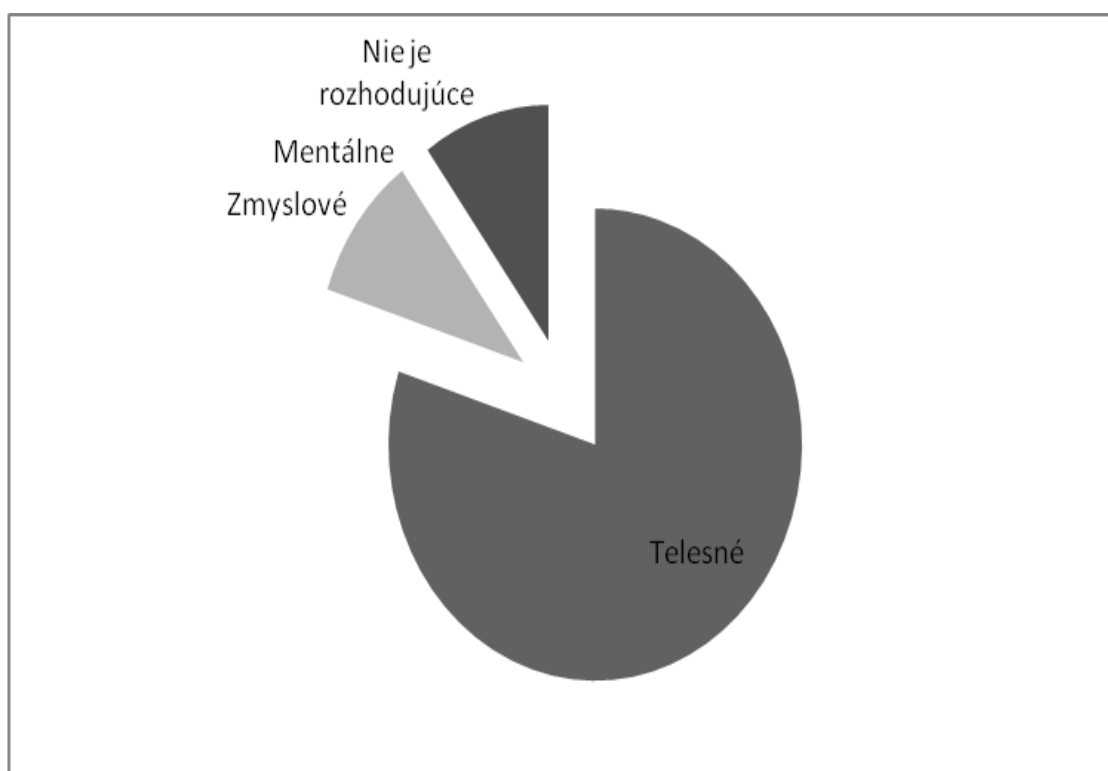
O tom, ktorí občania so zdravotným postihnutím sú vzhľadom na druh svojho zdravotného postihnutia uprednostňovaní pri zamestnávaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách nás informuje Tabuľka 3 a Graf 3.

Tabuľka 3: Občania so zdravotným postihnutím uprednostňovaní pri zamestnávaní v chránených dielňach a pracoviskách – podľa druhu zdravotného postihnutia.

Druh zdravotného postihnutia	Celkom	%
Telesné	24	80
Zmyslové	3	10
Mentálne	0	0
Nie je rozhodujúce	3	10
Spolu	30	100

Graf 3: Občania so zdravotným postihnutím uprednostňovaní pri zamestnávaní v chránených dielňach a pracoviskách – podľa druhu zdravotného postihnutia.

Z výskumu vyplýva, že chránené dielne a pracoviská uprednostňujú pri zamestnávaní občanov so zdravotným postihnutím občanov s telesných postihnutím a to v 24- och (80%) chránených dielňach a chránených pracoviskách. Občanom so zmyslovým postihnutím uprednostňujú v 3- och (10%) chránených dielňach a chránených pracoviskách. Občanov s mentálnym postihnutím neuprednostňujú pri zamestnávaní ani v jednej chránenej dielni a chránenom pracovisku. Pre 3 (10%) chránené dielne a chránené pracoviská nie je druh zdravotného postihnutia občanov so zdravotným postihnutím, pri ich zamestnávaní, rozhodujúci.

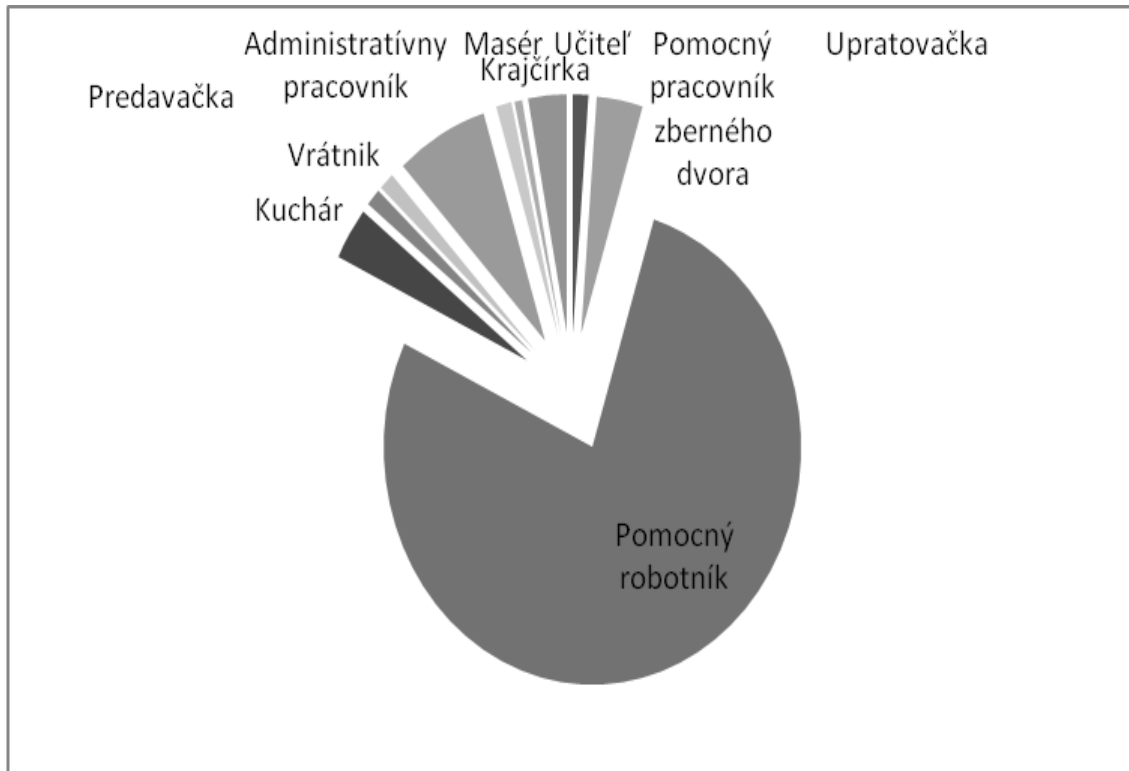
Pracovné zaradenie občanov so zdravotným postihnutím

Tabuľka 4 a Graf 4 nás informuje o pracovnom zaradení občanov so zdravotným postihnutím zamestnaných v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava.

Tabuľka 4: Pracovné zaradenie občanov so zdravotným postihnutím v chránených dielňach a na chránených pracoviskách.

Pracovné zaradenie	Druh zdravotného postihnutia			Celkom	%
	Telesný	Zmyslový	Mentálny		
Pomocný robotník	110	15	5	130	77,38
Administ. pracovník	12	-	-	12	7,14
Upratovačka	2	4	-	6	3,57
Kuchár	4	2	-	6	3,57
Krajčírka	5	-	-	5	2,98
Vrátnik	2	-	-	2	1,19
Predavačka	2	-	-	2	1,19
Pomocný pracovník zberného dvora	-	1	1	2	1,19
Učiteľ	2	-	-	2	1,19
Masér	-	1	-	1	0,60
Spolu	139	23	6	168	100

Graf 4: Pracovné zaradenie občanov so zdravotným postihnutím v chránených dielňach a na chránených pracoviskách.

Zistili sme, že občania so zdravotným postihnutím, ktorí sú zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava, najčastejšie pracujú ako pomocní robotníci. A to v počte 130 (77,38%). Ako administratívny pracovník pracuje celkom 12(7,14%) občanov so zdravotným postihnutím zamestnaných v chránených dielňach a na chránených pracoviskách. Ďalej 6 (3,57%) pracuje ako upratovačka a takisto 6 (3,57%) pracuje ako kuchár. Ako krajčírka pracuje 5 (2,98%), ako vrátnik 2-ja (1,19%), ako predavačka 2-ja (1,19%), ako pomocný pracovník zberného dvora 2-ja (1,19%), ako učiteľ 2-ja (1,19%). Ako masér pracuje 1 (0,60%) občan so zdravotným postihnutím zamestnaný v chránenom zamestnaní. Z uvedeného vyplýva, že občania so zdravotným postihnutím, ktorí sú zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava pracujú prevažne na pracovných miestach pre výkon ktorých je potrebná nižšia kvalifikácia, čo potvrdzuje hypotézu č.2.

6.5.2 OSZČ so zdravotným postihnutím

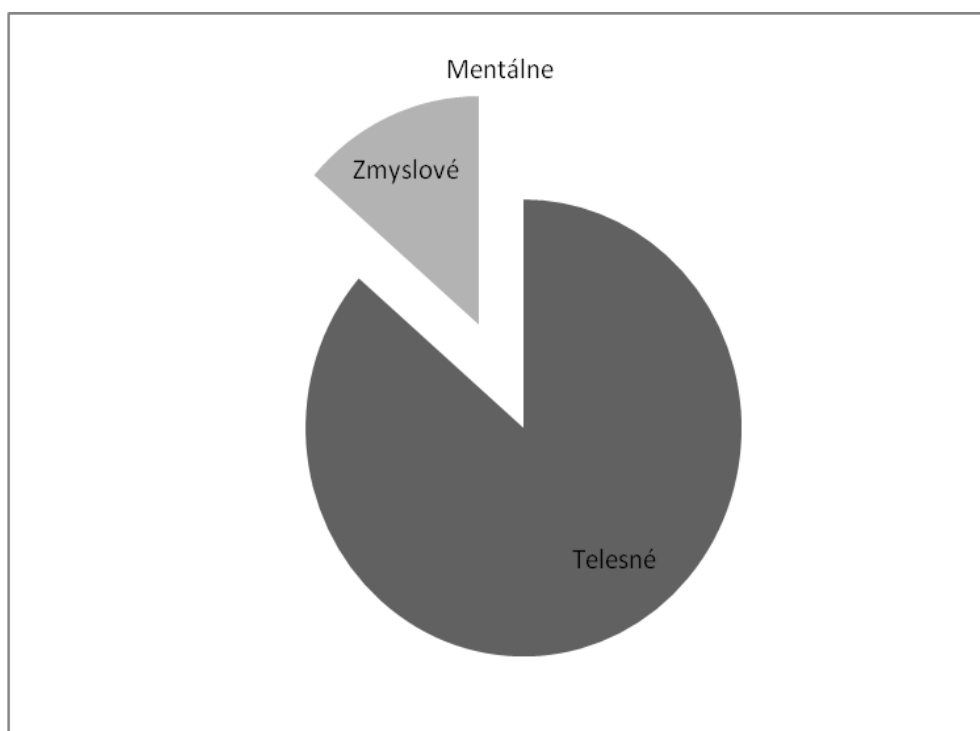
Charakteristika výskumnej vzorky

Tabuľka 5 a Graf 5 nás informuje o druhu zdravotného postihnutia OSZČ so zdravotným postihnutím.

Tabuľka 5: OSZČ so zdravotným postihnutím podľa druhu ich zdravotného postihnutia.

Druh zdravotného postihnutia	Celkom	%
Telesné	19	86,36
Zmyslové	3	13,64
Mentálne	0	0
Spolu	22	100

Graf 5: OSZČ so zdravotným postihnutím podľa druhu ich zdravotného postihnutia.

Výskumom sme zistili, že OSZČ so zdravotným postihnutím sú v 19 – tich (86,36%) prípadoch postihnutí telesne a v 2 – och (13,64%) prípadoch postihnutí

zmyslovo. Ani jeden občan so zdravotným postihnutím s mentálnym postihnutím neprevádzkuje ani nevykonáva samostatnú zárobkovú činnosť.

Pracovné zaradenie OSZČ so zdravotným postihnutím

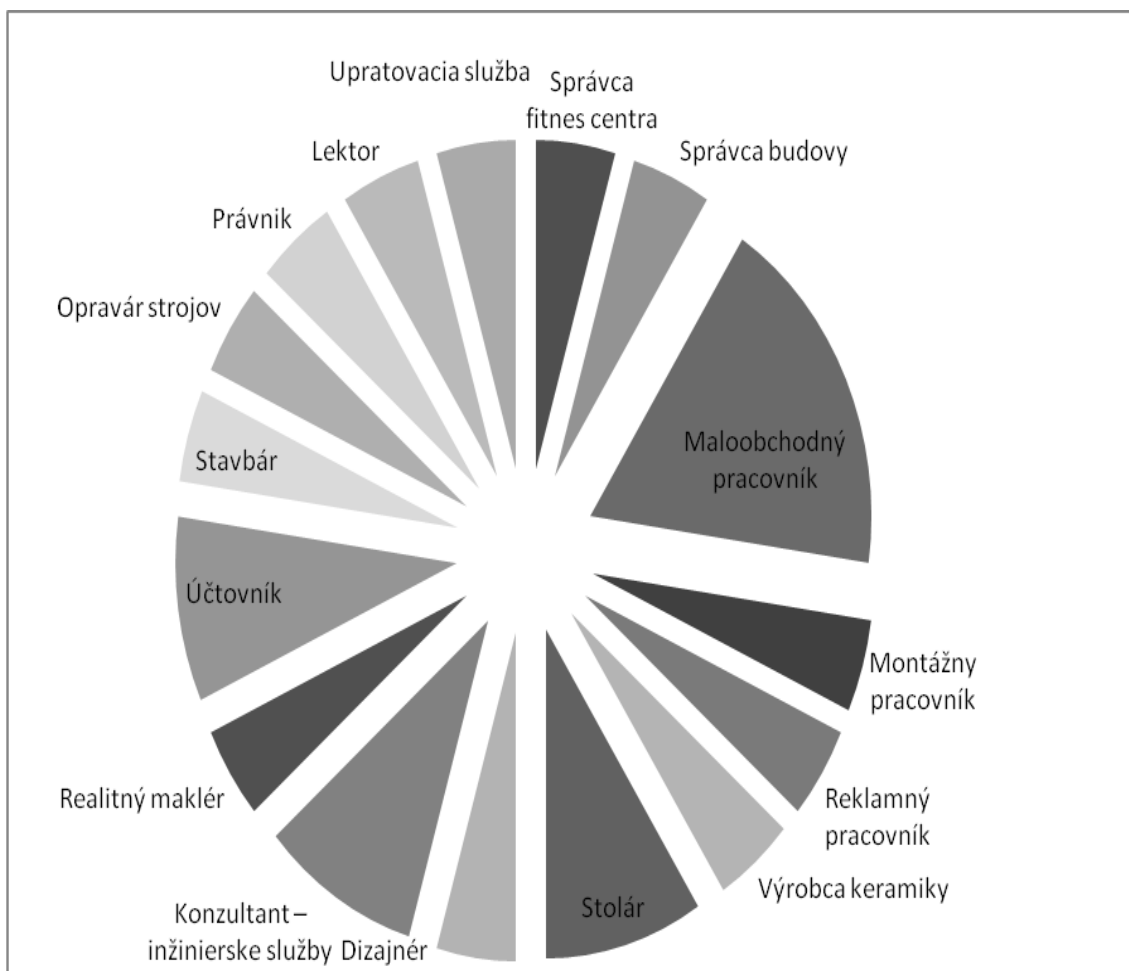
O pracovnom zaradení občanov so zdravotným postihnutím, ktorí vykonávajú alebo prevádzkujú samostatnú zárobkovú činnosť nás informuje Tabuľka 6 a Graf 6.

Tabuľka 6: Pracovné zaradenie OSZČ so zdravotným postihnutím.

Pracovné zaradenie	Druh zdravotného postihnutia			Celkom	%
	Telesný	Zmyslový	Mentálny		
Správca fitnes centra	1	-	-	1	4,55
Správca budovy	1	-	-	1	4,55
Maloobchodný pracovník	4	-	-	4	18,18
Montážny pracovník	1	-	-	1	4,55
Reklamný pracovník	1	-	-	1	4,55
Výrobca keramiky	-	1	-	1	4,55
Stolár	1	1	-	2	9,10
Dizajnér	-	1	-	1	4,55
Konzultant – inžinierske služby	2	-	-	2	9,10
Realitný maklér	1	-	-	1	4,55
Účtovník	2	-	-	2	9,10
Stavbár	1	-	-	1	4,55
Opravár strojov	1	-	-	1	4,55
Právnik	1	-	-	1	4,55
Lektor	1	-	-	1	4,55
Upratovacia služba	1	-	-	1	4,55
Spolu	19	3	0	22	100

Pozn.: Percentuálne údaje sú zaokrúhlené na dve desatinné miesta.

Graf 6: Pracovné zaradenie OSZČ so zdravotným postihnutím

Z uvedených výsledkov výskumu vyplýva, že občania so zdravotným postihnutím vykonávajúci alebo prevádzkujúci samostatnú zárobkovú činnosť pracujú v počte 1 (4,55%) ako správca fitnesscentra, správca budovy, montážny pracovník, reklamný pracovník, výrobca keramiky, dizajnér, realitný maklér, stavbár, opravár strojov, lektor, právnik, upratovacia služba. V počte 2 (9,10%) v profesiách ako stolár, konzultant – inžinierske služby, účtovník a 4 (18,18%) pracujú v maloobchode.

6.6 Interpretácia výsledkov výskumu

V bakalárskej práci analyzujeme možnosti pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava. Analyzujeme ich pracovné uplatnenie v chránených dielňach, na chránených pracoviskách a taktiež ich pracovné uplatnenie ako osôb vykonávajúcich alebo prevádzkujúcich samostatnú zárobkovú činnosť.

Výskum sme uskutočnili v 30 chránených dielňach a chránených pracoviskách, kde je zamestnaných celkom 168 občanov so zdravotným postihnutím. V okrese Ilava je taktiež 22 OSZČ so zdravotným postihnutím.

V hypotéze 1, v ktorej sme predpokladali, že v chránených dielňach a na chránených pracoviskách budú najviac zamestnávaní občania so zdravotným postihnutím s telesným postihnutím sa nám potvrdila. V chránených dielňach a na chránených pracoviskách je zamestnaných celkom 168 občanov so zdravotným postihnutím z toho 82,74% s telesným postihnutím, 13,69% so zmyslovým postihnutím a 3,57% s mentálnym postihnutím.

Hypotéza 2, v ktorej sme predpokladali, že občania so zdravotným postihnutím zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách budú zaraďovaní viac do funkcií, pre ktoré je potrebná nižšia kvalifikácia, sa nám taktiež potvrdila. Pretože najčastejšie pracujú ako pomocní robotníci. A to v počte 77,38%. Ako administratívny pracovník pracuje celkom 7,14% občanov so zdravotným postihnutím zamestnaných v chránených dielňach a na chránených pracoviskách. Ďalej 3,57% pracuje ako upratovačka a takisto 3,57% pracuje ako kuchár. Ako krajčírka pracuje 2,98%, ako vrátnik 1,19%, ako predavačka 1,19%, ako pomocný pracovník zberného dvora 1,19%, ako učiteľ 1,19%. Ako masér pracuje 0,60% občanov so zdravotným postihnutím zamestnaný v chránenom zamestnaní. Z uvedeného vyplýva, že občania so zdravotným postihnutím, ktorí sú zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava pracujú prevažne na pracovných miestach pre výkon ktorých je potrebná nižšia kvalifikácia. A to aspoň úplné stredné vzdelanie. Za predpokladu, že to je potrebné pre výkon profesií administratívny pracovní, masér a učiteľ. Zo zisteného teda vyplýva, že len 8,93% občanov so zdravotným postihnutím zamestnaných v chránených dielňach a na chránených pracoviskách pracuje vo funkcii, na výkon ktorej je potrebná vyššia kvalifikácia a to aspoň úplné stredné vzdelanie. Až 91,07% je zaradených na pracovných miestach, na výkon ktorých je potrebná nižšia kvalifikácia.

V hypotéze 3 sme predpokladali, že občania so zdravotným postihnutím radšej volia možnosť vykonávať alebo prevádzkovať samostatnú zárobkovú činnosť, ako možnosť byť nezamestnanými. Táto hypotéza sa nám nepotvrdila. Dôvodom je, že v okrese Ilava je len 22 osôb so zdravotným postihnutím prevádzkujúci alebo vykonávajúci samostatnú zárobkovú činnosť. 86,36% z nich sú telesne postihnutí, 13,64% zmyslovo postihnutí. Ani jeden občan so zdravotným postihnutím s mentálnym postihnutím v okrese Ilava nevykonáva alebo neprevádzkuje samostatnú zárobkovú činnosť.

6.7 Závery pre prax

Výsledky nášho výskumu možno využiť:

- Pre štatistické potreby pri mapovaní situácie pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike.
- Pre potreby Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Trenčianskeho kraja a jeho detašovaných pracovísk v okrese Ilava – v Dubnici nad Váhom a v Ilave ako pomôcka pri pohľade na celkovú situáciu pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava a pri stanovení postupov pri ďalšom riešení tejto problematiky v okrese.
- Pre občanov so zdravotným postihnutím, ktorí končia prípravu na povolanie ako informácia o súčasnom postavení občanov so zdravotným postihnutím na trhu práce v okrese Ilava.
- Pre študentov odboru špeciálna pedagogika ako informačný materiál.

Na základe získaných výsledkov výskumu a po ich analýze a zovšeobecnení navrhujeme nasledovné odporúčania pre prax:

- Navrhujeme vytvoriť takú legislatívu a také podmienky, ktoré by umožnili ľahšie si nájsť zamestnanie občanom so zdravotným postihnutím, ktorí sú z dôvodu druhu svojho zdravotného postihnutia mimoriadne znevýhodnení a diskriminovaní na trhu práce.
- Navrhujeme zvýhodniť podmienky prevádzkovania alebo vykonávania samostatnej zárobkovej činnosti občanov so zdravotným postihnutím.
- Navrhujeme, aby sa úrady práce, sociálnych vecí a rodiny viac venovali organizovaniu búrč práce pre nezamestnaných občanov so zdravotným

postihnutím a pre zamestnávateľov, ktorí chcú občanov so zdravotným postihnutím zamestnať a hľadajú vhodného záujemcu so zdravotným postihnutím pre prácu, ktorú ponúkajú.

- Navrhujeme, aby sa na každej pobočke úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vytvorili informačné centrá, ktoré by mali za úlohu zabezpečiť zber, prípravu, spracovania a distribúciu informácií relevantných vo vzťahu k voľbe povolania a výberu zamestnania, informácií o trhu práce, o možnostiach rekvalifikácie a ďalšie služby, ktoré by slúžili na orientáciu občanov so zdravotným postihnutím na trhu práce.
- Navrhujeme, aby sa občania so zdravotným postihnutím orientovali na získanie takej kvalifikácie, ktorá je momentálne žiadaná na trhu práce.

ZÁVER

V bakalárskej práci sme sa venovali globálnemu pohľadu do problematiky pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím v okrese Ilava.

Potvrdili sme si, že občania so zdravotným postihnutím sú naozaj znevýhodnenou zložkou trhu práce.

Šanca nájsť si zamestnanie je podmienená druhom zdravotného postihnutia týchto občanov. Najväčším problémom je to pre občanov, ktorí sú postihnutí mentálne, pretože o týchto ľuďoch chránené dielne a chránené pracoviská javia najmenší záujem.

V závere môžeme povedať, že výsledkom snahy zamestnávateľov a v neposlednom rade aj štátu by malo byť pripravenie občanov so zdravotným postihnutím na výkon určitej profesie a vytvorenie im možnosti pracovného uplatnenia. Pracovné uplatnenie občanov so zdravotným postihnutím je veľmi dôležité pre zvýšenie kvality ich spoločenského postavenia a na umožnenie, pre nich tak dôležitej, integrácie do spoločnosti zdravých spoluobčanov.

Problém pracovného uplatnenia občanov so zdravotným postihnutím by sa mal v prvom rade riešiť na pôde vlády vytvorením priaznivých podmienok pre ich zamestnávanie, vytvorením podmienok výhodných na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti a takisto aj postojom samotných občanov so zdravotným postihnutím k získaniu potrebnej kvalifikácie žiaducej na momentálnom trhu práce a k ich aktívnemu uchádzaniu sa o zamestnanie.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Knižná a časopisecká literatúra:

GAŇO, Viliam. 1962. *Výchova defektných detí*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1962.

GORDOŠOVÁ – SZABÓOVÁ, A. *Špeciálna pedagogika*. 1. vyd. Bratislava: PgF UK, 1988.

HRONCOVÁ, J. – HUDECOVÁ, A. – MATULAYOVÁ, T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. 1. vyd. Banská Bystrica: PgF UMB, 2000.

HUČÍK, J. *Profesijná príprava žiakov s mentálnym postihnutím*. 1. vyd. Martin: Osveta, 2007. ISBN 978-80-8063-260-1.

JASOVÁ, M. *Občania so ZPS v systéme poradenstva na úradoch práce*. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, 1999.

KRAUS, Jaroslav – ŠANDERA, Oldřich. 1964. *Telesně postižené dítě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964.

LOPÚCHOVÁ, Jana. 2008. *Pedagogika zrakovo postihnutých*. Bratislava: MABAG, 2008. ISBN 978-80-89113-53-8.

VAŠEK, Š. *Základy špeciálnej pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Bratislava: Sapienia, 2008. ISBN 978-80-89229-11-6.

VAŠEK, Š. *Špeciálna pedagogika*. 1. vyd. Bratislava: Sapienia, 1996. ISBN 80-967180-3-7.

VAŠEK, Š. a kol.. *Špeciálna pedagogika – terminologický a výkladový slovník*. 2. vyd. Bratislava: SPN, 1995. ISBN 80-08-00864-4.

PAVLÍKOVÁ, E. Náčrt podmienok na realizáciu pracovnej rehabilitácie občanov so zdravotným postihnutím v SR. In: *Práca a sociálna politika*. 1998, č.5.

PIPEKOVÁ, Jarmila a kol. 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.

ŠUMAJOVÁ, G. Školská integrácia postihnutých. In: *Rodina a škola*. 1998, č. 12.

Legislatíva:

Európska sociálna charta

Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 322/2008 o špeciálnych školách

Zákon č. 5/ 2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 461/ 2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 23/1991 Z.z. Ústavný zákon, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd v znení neskorších predpisov

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení

Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Internetový zdroj:

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny – informácie pre občanov so zdravotným postihnutím

http://www.upsvar.sk/obcan-so-zdravotnym-postihnutim.html?page_id=236

Odborné učilište internátne Ladce – učebné odbory

<http://www.oulad.edu.sk/>

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

Zoznam grafov

Graf 1: Chránené zamestnania v okrese Ilava.....	38
Graf 2: Občania so zdravotným postihnutím zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava – podľa druhu zdravotného postihnutia.....	39
Graf 3: Občania so zdravotným postihnutím uprednostňovaní pri zamestnávaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách podľa druhu zdravotného postihnutia	40
Graf 4: Pracovné zaradenie občanov so zdravotným postihnutím v chránených dielňach a na chránených pracoviskách	42
Graf 5: OSZČ podľa druhu ich zdravotného postihnutia.....	43
Graf 6: Pracovné zaradenie OSZČ so zdravotným postihnutím.....	44

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Chránené zamestnania v okrese Ilava	37
Tabuľka 2: Občania so zdravotným postihnutím zamestnaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách v okrese Ilava – podľa druhu zdravotného postihnutia.....	38
Tabuľka 3: Občania so zdravotným postihnutím uprednostňovaní pri zamestnávaní v chránených dielňach a na chránených pracoviskách podľa druhu zdravotného postihnutia.....	40
Tabuľka 4: Pracovné zaradenie občanov so zdravotným postihnutím v chránených dielňach a na chránených pracoviskách.....	41
Tabuľka 5: OSZČ podľa druhu ich zdravotného postihnutia	43
Tabuľka 6: Pracovné zaradenie OSZČ so zdravotným postihnutím.....	45

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A – Dotazník pre chránené dielne a chránené pracoviská.....	I
Príloha B – Dotazník pre OSZČ so zdravotným postihnutím.....	II
Príloha C – Zoznam chránených dielní a chránených pracovísk v okrese Ilava.....	III
Príloha D – Zoznam OSZČ so zdravotným postihnutím v okrese Ilava.....	V

Príloha A

Dotazník pre chránené dielne a chránené pracoviská

1. Koľko občanov so zdravotným postihnutím zamestnávate?

.....

2. Aký je druh ich zdravotného postihnutia a ich pracovné zaradenie?

	počet	pracovné zaradenie
a/ telesný	.....	.....
b/ zmyslový	.....	.....
c/ mentálny	.....	.....

3. Občanov s akým druhom zdravotného postihnutia uprednostňujete?

a/ s telesným

b/ so zmyslovým

c/ s mentálnym

d/ druh zdravotného postihnutia nie je pre nás rozhodujúci

V prípade odpovedí a, b, c udajte

dôvod:.....

.....

Príloha B

Dotazník pre OSZČ so zdravotným postihnutím

1. Aký je druh Vášho zdravotného postihnutia.

a/ telesný

b/ zmyslový

c/ mentálny

2. Aké najvyššie vzdelanie ste dosiahli.

a/ základné

b/ učňovské

c/ stredné odborné

d/ vysokoškolské

3. Aké je Vaše pracovné zaradenie, resp. akú činnosť vykonávate?

.....

Príloha C

Zoznam chránených dielní a chránených pracovísk v okrese Ilava

1. Obecný úrad – Zliechov
2. Obecný úrad – Pruské
3. Obecný úrad – Červený Kameň
4. BB Company – Dubnica nad Váhom
5. Stredná odborná škola – Pruské
6. APC spol. s r.o. – Dubnica nad Váhom
7. Babnič Štefan, JUDr. – Ilava
8. Dubnický techn. inštitút spol. s r. o. – Dubnica nad Váhom
9. STARPIN spol. s r. o. – Dubnica nad Váhom
10. Vachanová Emília – Dubnica nad Váhom
11. CVČ – Dubnica nad Váhom
12. Kalusová Danka – Ilava
13. Martinek Milan – Dubnica nad Váhom
14. Obecný úrad – Košecké Podhradie
15. Mesto Nová Dubnica – Nová Dubnica
16. SALUX SR a. s. – Dubnica nad Váhom
17. BONUM – Dubnica nad Váhom
18. CEA spol. s r. o. – Dubnica nad Váhom
19. SALUS – Relaxcentrum – Dubnica nad Váhom
20. INTERIER – Dubnica nad Váhom
21. C.E.F.S, spol. s r.o. – Nová Dubnica
22. Mičková Stanislava – Dubnica nad Váhom
23. Ilpap, spol.s r.o. – Ilava
24. BEFA, spol s.r.o. – Nová Dubnica
25. Faryová Veronika – Nová Dubnica
26. Barbuščák Miroslav – Nová Dubnica
27. DCA Audit, spol.s r.o. – Dubnica nad Váhom
28. Štefanec Radoslav – Tuchyňa
29. MV CONSULT, spol. s r.o. – Nová Dubnica

30. Masár Milan – Nová Dubnica
31. Gonšerčík Milan – Ilava
32. Goa Art, spol. s r.o. – Dubnica nad Váhom
33. Rýdzi Milan – Dubnica nad Váhom

Príloha D

Zoznam OSZČ so zdravotným postihnutím v okrese Ilava

1. Matušík Dušan, Dr. – Dubnica nad Váhom
2. Lupták Juraj, Ing. – Nová Dubnica
3. Prekopová Emília – Pruské
4. Rosenbaum Joseb, Ing. – Ilava
5. Krška Viliam – Nová Dubnica
6. Zelísková Soňa – Dubnica nad Váhom
7. Kopačka Milan – Borčice
8. Galuščáková Anna – Tuchyňa
9. Šiko Tomáš – Nová Dubnica
10. Jelínek František – Nová Dubnica
11. Tkáč Miroslav – Košeca
12. Šamaj Jozef, Ing. – Nová Dubnica
13. Vicen Jozef – Nová Dubnica
14. Jakubková Nadežda, Ing. – Dubnica nad Váhom
15. Minárik Milan, Ing. – Dubnica nad Váhom
16. Nemečkaj Vladimír, Ing. – Dubnica nad Váhom
17. Kiša Marián – Nová Dubnica
18. Hrubová Petra, Mgr. – Ilava
19. Szonyi František, Ing. – Nová Dubnica
20. Minárik Vladislav – Ilava
21. Minárech Peter – Bolešov
22. Pekárová Margita, Ing. - Bolešov

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Miroslav Martinák

Obor: Špeciálna pedagogika - vychovávateľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

**Názov práce: Pracovné uplatnenie občanov so zdravotným postihnutím v okrese
Ilava**

Rok: 2013

Počet strán textu bez príloh: 53

Celkový počet strán príloh: 5

Počet titulov slovenských použitých zdrojov: 11

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 2

Počet internetových zdrojov: 2

Počet ostatných zdrojov: 7

Vedúci práce: Dr. Peter Pavlis, CSc.